

Правові основи регулювання державного кредиту

Будаква О.Е., курсант навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки, психологічної служби та Національної гвардії України

Науковий керівник: кандидат економічних наук Островерх Л.Л.

В умовах ринкової економіки інститут державного кредиту набуває все важливішого значення у складі фінансової системи країни. Це пов'язано із бурхливим розвитком сфери кредитних відносин загалом в умовах демократії та конкурентного середовища, появою нових форм залучення кредитних ресурсів та гнучкої системи кредитних інструментів, підвищенням ролі кредитних ринків та формуванням відповідної інфраструктури, а відтак, – зростанням обсягу кредитних операцій за участю держави. Зазначене обумовлює доцільність теоретичного обґрунтування сутності державного кредиту, дослідження його особливостей і структури із застосуванням системного підходу.

Оскільки державний кредит – це сукупність відносин, у яких держава виступає в ролі позичальника коштів, кредитора або гаранта, питання державного кредиту слід досліджувати комплексно, враховуючи те, що держава одночасно надає кредити і бере у борг тимчасово вільні кошти. При цьому кредитні відносини, у яких вона виступає позичальником, суттєво відрізняються від тих, у яких держава виступає кредитором чи гарантом повернення кредитів, за цілями, методами і соціально-економічними наслідками. Тому всі три основні складові системи державного кредиту потребують дослідження та обґрунтування. Разом із цим, можна відмітити певні особливості державного кредиту, які є загальними для усіх складових системи.

У зв'язку з тим, що у дослідженні питань державного кредиту основу становлять проблеми залучення державою кредитів для покриття бюджетного дефіциту та управління державним боргом, а іншій складовій системи державного кредиту не приділяється належна увага, у науковій літературі державний кредит інколи інтерпретується як відносини, у яких держава виступає лише позичальником. З метою формування відповідного понятійного апарату фінансової науки, необхідно уникати неоднозначності трактування основних фінансових термінів, до яких, безперечно, належить і державний кредит.

Метою дослідження питань державного кредиту є визначення сутності й особливостей державного кредиту, систематизація кредитних відносин за участю держави і характеристика визначених вище складових системи.

Стратегічним завданням боргової політики є також пошук оптимального співвідношення між борговим та податковим фінансуванням бюджетних видатків. У короткостроковому періоді залучення позичкових ресурсів дає можливість дещо знизити фіскальне навантаження на національну економіку в розрахунок на спрямування додаткових коштів, які залишаються у суб'єктів господарювання, на їхній розвиток. Між тим, таким чином фінансування поточних бюджетних видатків здійснюватиметься за рахунок майбутніх ресурсів розвитку, а, отже, економічний розвиток гальмуватиметься у довгостроковій перспективі.

Виходячи з вищезазначеного, стратегія формування і обслуговування ринку державних запозичень повинна базуватися на науково обґрунтованих засадах. Структура і розмір державного боргу мають прогнозуватися на часовому інтервалі в декілька років та навіть десятиріч з тим, щоб забезпечити збалансований бюджет, стабільне економічне зростання й потужну фінансову систему. За відсутності такої стратегії економічна криза загострюватиметься, а державний борг зростатиме.

Проблеми державного боргу повинні стати окремим напрямом дослідження у сферах економічного аналізу, прогнозування, фінансового менеджменту, господарського права. До принципів моментів, на яких варто зосередити увагу при виробленні стратегії боргового управління, слід віднести чітко визначену граничну межу частки зовнішнього та внутрішнього боргу та витрат на їхнє обслуговування в структурі державних витрат; подальше зниження вартості обслуговування державного боргу та подовження терміну запозичень, поєднання ринкових та інституціональних механізмів управління державним боргом, використання світового досвіду врегулювання боргу тощо.

Спираючись на іноземний досвід управління державним боргом, слід акцентувати увагу на застосуванні методу «цільових орієнтирів» (benchmarking) в оцінці ефективності боргової політики, на основі якого може здійснюватися неупереджена оцінка ефективності боргової політики. Між тим, його застосування передбачає проведення активної політики в частині як здійснення запозичень, так і операцій із державним боргом на основі застосування стандартних схем та процедур: дострокового викупу, використання деривативів при емісії боргових зобов'язань, хеджування та сек'юритизації боргу.

Застосування операцій активного управління державним боргом дозволить заощадити значні кошти, що спрямовуються на обслуговування та погашення державного боргу. Проведення дострокового викупу, наприклад, амортизаційних облігацій зовнішньої державної позики 2010 року не тільки б заощадило мільйони доларів на платежах з їхнього обслуговування та погашення, а й поліпшило б структуру боргу. Це, в свою чергу, позитивно впливає на встановлення дохідності за новими випусками єврооблігацій України. Крім

використання інструментів активного управління державним боргом (наприклад, проведення заміни боргових зобов'язань держави на акції підприємства державної власності, викуп державних облігацій на вторинному ринку), слід взяти за мету зниження розміру боргу та сплати процентів перед міжнародними офіційними кредиторами, кредити яких нерідко обумовлюється нав'язуванням додаткових зовнішніх вимог, в тому числі – з політичним підтекстом. Замість цього – розробити стратегію переорієнтації на ринкові джерела запозичень із використанням широкого набору інструментів, випробуваних зарубіжною практикою, сформувавши для цього необхідне правове та інституційне поле.

Комплексний підхід до реалізації стратегії управління державним боргом має знайти своє відображення в зміцненні координації боргової політики з бюджетно-фінансовою та грошово-кредитною політикою, метою чого є підвищення ефективності управління активами та пасивами держави.

Проведена наукова робота дозволяє зробити наступні висновки:

1. Державний кредит являє собою доволі специфічну ланку державних фінансів. Він не має ні окремого фінансового фонду (кошти, що мобілізуються за його допомогою, проходять, як правило, через бюджет), ні уособленого органу управління. Разом з тим він характеризує особливу форму фінансових відносин держави і тому виділяється в окрему ланку.

2. Державний кредит за своєю економічною сутністю – це сукупність економічних відносин між державою в особі органів влади й управління, з одного боку, і фізичними та юридичними особами – з іншого, за яких держава є позичальником, кредитором і гарантом.

3. Основна класична форма кредитних відносин, коли держава виступає позичальником коштів. У таких умовах питання ефективного управління зовнішнім державним боргом України є надзвичайно актуальним. Слід зазначити, що вплив зовнішнього боргу на розвиток економіки, а саме на обсяг ВВП, є позитивним у короткостроковому періоді. Проте у довгостроковому періоді зовнішній борг має значні негативні наслідки, пов'язані з необхідністю його погашення та обслуговування. Таким чином, сьогодні основною проблемою розвитку сфери державного кредиту є ефективне управління зовнішнім державним боргом. Ця проблема пов'язана з потребою розумного обмеження залучення державою кредитних ресурсів на зовнішніх ринках; ефективним використанням зовнішніх кредитів, прогнозуванням відповідних джерел погашення державного боргу.

4. Величина залучених коштів прямо пропорційна платоспроможності країни, довіри юридичних і фізичних осіб до національної валюти і відповідальності держави, що зумовлено соціальною, юридичною та економічною сутністю внутрішнього державного запозичення.

5. У різні часи існували різноманітні способи використання державного кредиту, проте його вплив на економічну, політичну, а інколи й військову безпеку держави завжди був значним, а в деяких випадках - критично необхідним. Державний кредит потрібно розглядати не лише як економічну та фінансову, але і політичну категорію. У цьому випадку державний кредит відіграє роль політичного показника внутрішньо-економічної стабільності у державі та певного геополітичного барометра сприйняття міжнародними фінансовими колами України як повноцінного суб'єкта міжнародних відносин.

6. З метою забезпечення фінансової безпеки України відносини у сфері державних запозичень повинні реалізовуватися у розрізі таких функціональних блоків: а) розвиток державного внутрішнього кредиту; б) обґрунтування найефективніших напрямків використання кредитних коштів.

7. Основними чинниками, які впливають на розвиток відносин державного внутрішнього кредиту, є такі: ступінь довіри потенційних покупців державних боргових цінних паперів до органів державної влади; стабільна та прогнозована політична ситуація у державі; стабільність національної валюти; пріоритет середньо- та довгострокових боргових державних цінних паперів.

8. Найефективнішими напрямками використання кредитних коштів повинні бути:

- стимулювання і фінансова підтримка розвідки корисних копалин в Україні;

- інвестування програм енергозбереження з метою зниження об'ємів критичного імпорту;

- нарощування високотехнологічного експорту шляхом підвищення стандартів якості вітчизняної продукції;

- будівництво нових міжнародних транспортних коридорів та морських терміналів, модернізація автомобільних і залізничних доріг з метою утвердження України як транзитної держави;

- розвиток ринку інформаційно-комунікаційних технологій із орієнтацією на експорт вітчизняної продукції;

- інвестування програм розвитку туристичного та аграрного секторів;

- фінансування будівництва житла.

Важливою характеристикою нових запозичень на міжнародних ринках капіталу є їхній «довгий» характер, що дозволяє використовувати їх для довготермінових інноваційно-інвестиційних проектів. Тому нагальним питанням має стати розробка механізмів спрямування залучених коштів у пріоритетних напрямках наукомісткого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Указ Президента України від 28.04.2004 № 493/2004 «Про Стратегію економічного та соціального розвитку України «Шляхом європейської інтеграції» на 2004-2015 роки // Офіційний вісник України від 21.05.2004 р., № 18, стор. 17, стаття 1278, код акту 28801/2004.

2. Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2013 р. № 320 «Про затвердження Середньострокової стратегії управління державним боргом на 2013-2015 роки» // Офіційний вісник України від 17.05.2013 р., № 35, стор. 16, стаття 1240, код акту 67014/2013.

3. Назар Ю.С. Фінансове право [Текст] : навч. посіб. / Ю. С. Назар, Н. І. Романів ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. – Л. : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2012. – 243 с.

4. Онищук Я.В. Державний борг України в умовах ринкової трансформації економіки: Монографія. – К. : Світ, 2002. – 197 с.

5. Офіційний сайт Верховної Ради України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

6. Офіційний сайт Головного контрольно-ревізійного управління України // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.dkrs.gov.ua.

7. Офіційний сайт групи фінансового аналізу при бюджетному комітеті Верховної Ради України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.dkrs.gov.ua.

8. Офіційний сайт Державного казначейства України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.treasury.gov.ua.

Використання облікових документів при виявленні і розслідуванні корисливих злочинів у банківській сфері

Однорог О.С., студент навчально-наукового інституту права та психології НАВС

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент *Тігова Т.М.*

Банківська сфера в усі часи не тільки розглядалася суб'єктами економічної діяльності як місце зосередження фінансових ресурсів, але й завжди привертала увагу охочих до легкого «заробітку», в тому числі шляхом обману і зловживання довірою.

Концентрація грошей як у готівковій, так і в безготівковій формі, різноманітність фінансових послуг та інструментів із різним рівнем захищеності та ліквідності, клієнтське поле, що розширюється, - усе це робить банківські структури привабливим об'єктом для кримінальних вторгнень та застосування шахрайських схем.

Додаткові проблеми в сучасних умовах для банків створює глибоке впровадження в їхню діяльність так званої «інформаційної складової», що призводить до виникнення та розширення сфери кримінальних ризиків.

Тому інформація, яка міститься в бухгалтерських документах, записах на рахунках та в звітності, повинна використовуватися при встановленні обставин, необхідних як докази в кримінальній справі, а правильне використання бухгалтерських документів набуває особливої актуальності.

На сучасному етапі підприємства обліковують усі матеріальні та грошові ресурси за їх рухом, накопиченням та витрачанням і саме завдяки цьому встановлюється контроль.

В такій ситуації прямі привласнення та розтрата ведуть до невідповідальності в обліку та викриваються шляхом ревізій, інвентаризацій та іншими методами фінансового контролю. Тому